

ПРИМАРНА ИЗВОРИШТА СРПСКОГ КУЛТУРНОГ НАРАТИВА

1.

Срби су један од ријетких народа за које се може рећи да имају „вишак“ идентитета. Зато се чини да на основу свега тога није тешко препознати јединствен српски културни наратив, схваћен као укупни српски национални идентитет подведен под једну мјеру. Та мјера обликује се у виду јединственог, субординираног система знакова културе које уочавамо као језичке, музичке, ликовне, социјалне, политичке, религијске, фолклорне и све друге виљиве, па и на око невилљиве форме у којима је похрањено укупно животно искуство српског народа.

Покушај да се наброје, дефинишу, редуцирају и потом међусобно повежу кључне особине српске културе, чини се логичним и не сувише захтјевним поступком којим би се дошло до јединственог српског културног обрасца. Али када се нађемо пред тим задатком напосто не знамо од чега да почнемо? Хајде да издвојимо и именујемо макар једну особину српске културе којом се она битно разликује и издваја из заједнице свјетских култура, а посебно оних с којима је одувијек у уској вези!

Чини се, међутим, да ипак постоје одређени знакови, распоређени по дубини српског духовног простора, чијим се рашчитавањем српска култура може доста поузда-

но идентификовати у јединственој европској и свјетској породици култура. Ти знакови на различите, најчешће мало уочљиве начине, налазе се свуда и на сваком мјесту: у умјетности и књижевности, у политичком, социјалном и вјерском животу, у дневном животу појединца, породице и читаве нације, у укупном историјском развоју српске националне и државотворне свијести, итд. Отварањем и дешифровањем тих знакова и повезивањем њиховог садржаја непримјетно се формира оно што бисмо могли назвати српском сликом свијета.

Тај српски наратив свакако почиње у оквиру оног широког претхришћанског заједничког закарпатског словенског идентитета о коме тако мало знамо. Такозване „чрте и резе“ којима су ти наши далеки словенски преци, наводно, записивали оно до чега им је било стало да не ишчезне у чину свакодневног говорног споразумијевања, остале су само наречени, нејасни и неизвјесни рудимент њихове писмености путем које до нас није доспјело готово ништа од њихове свијести о себи и свијету око себе. На другој страни, у ризницу српског националног идентитета из искуства те заједничке претхришћанске словенске традиције усменим путем слило се и у њој трајно остало да интензивно живи мноштво сваковрсних знакова културе које препознајемо не само у очуваним паганским обичајима, народном стваралаштву и фолклору, него и у многим касније усвојеним ритуалима хришћанског учења. При томе, наравно, треба имати на уму да те знакове заједничке старе словенске културе на сличан начин срећемо и у културама других словенских националних заједница, али да у крвотоку српске културе они ипак функционишу и оплођују се на нешто другачији, а често и на интензивнији начин. То се посебно уочава у јужнословенском свијету, гдје се чини да је у дистрибуцији заједничког претхришћанског словенског идентитета срп-

ска култура „најбоље прошла“. Српска усмена традиција и фолклор, нарочито, у кључном периоду доминације култа народа, народног језика и фолклора у епохи романтизма, чак и у очима учене Европе добила је извјестан приоритет и показала се као најобимнија, најраскошнија и најузбудљивија. Као таква, природно је апсорбовала и највише садржаја заједничког старословенског идентитета. Томе су допринијели и нешто другачији хришћански обрасци који су створени код појединих народа на Словенском Југу, прво послје раскола између источне и западне цркве, а потом у процесу исламизације једног дијела словенског живља. Националне заједнице које су остале у оквиру више централизоване, „строжије“ и наднационалне западне цркве, у нешто већој мјери спутавале су садржаје народног, паганског старословенског идентитета. Слично је било касније и са Муслиманима/Бошњацима, чија вјера је такођер била наднационална и онемогућавала да се у њиховом идентитету устале елементи некадашњег словенског поријекла, посебно они у хришћанском „паковању“, мада су се и они понегдје задржали у њиховом колективном памћењу.

Код Срба је, посебно од мисије Светог Саве, током које је створен један посебан, српски образац хришћанског наратива, дефинитивно постављен оквир њиховог националног и црквено-државног идентитета. Традиција старог заједничког словенског идентитета у оквиру српске православне цркве посебно је уочљива по употреби црквено-словенског језика који се у свим словенским православним црквама задржао све до данас. У питању је рускославенска редакција овог језика. Данас се обреди у оквиру српске православне цркве понегдје врше и на српском народном језику. Међутим, чини се да је више-вјековна употреба црквенословенског језика у нашој цркви толико ухватила коријена у народу да је тај језик